

Модель розвитку професійної компетентності педагогів в акмеологічній школі

Наталія СІЛІНА,

заступник директора з науково-методичної роботи Донецької гімназії №70, відмінник освіти України, вчитель-методист

Масштабні завдання реформування освіти зумовлюють потребу в учителях, здатних працювати в нових умовах – які мають творче мислення, володіють інноваційною культурою, є суб'єктами особистісного і професійного зростання, уміють досягати нової педагогічної мети. Педагогічна креативність є системотворчим чинником професійної компетентності вчителя. З цього погляду «роль учителя полягає не лише в тому, щоб забезпечити трансляцію знань, але й бути носієм культури і вселюдських цінностей, ідеї державотворення і демократичних змін» [4].

Професійна переорієнтація вчителя полягає в тому, щоб перейти від просвітництва до здійснення життєтворчої і культуротворчої місії, від маніпулятивної, авторитарної педагогіки до педагогіки особистісно орієнтованої, педагогіки співпраці.

Колектив гімназії, працюючи над реалізацією науково-методичної проблеми «Розробка і апробація системно-комплексної діагностики якості освіти з позиції акмеологічної шкільної освіти», впроваджує модель акмеологічної школи як школи успіху кожного учня, школи творчості, цілісного розвитку, формування життєвих компетентностей школярів.

Головними завданнями роботи над проблемою вважаємо:

- пошук нових способів реалізації принципів гуманізації й інтеграції освіти на основі людиноцентристського підходу до змісту і технологій навчання, впровадження наукомістких технологій освіти;
- розроблення та апробацію системно-комплексної діагностики акмеологічної якості освіти;
- впровадження моделі випускника, орієнтованої на розвиток ключових життєвих компетентностей.

Одним з головних напрямів цієї роботи є формування акмеологічної позиції педагога в професійній діяльності, гуманістична орієнтація на забезпечення успішного навчання і здоров'я школярів, на високі результати своєї праці, на розвиток творчої діяльності, досягнення «акме».

Основною акмеологічною проблемою є аналіз процесу самовдосконалення, формування професійної спрямованості. Серед факторів, що сприяють досягненню вершин майстерності, виділяємо суб'єктивні (мотиви, спрямованість, здібності, професійні дії й уміння); об'єктивні (середовище, яке сприяє продуктивності) та суб'єктивно-об'єктивні (пов'язані з іншими людьми). Пріоритетну роль при цьому відводимо суб'єктивним факторам, зокрема вмінню обрати власний шлях і намітити вершини, до яких треба прагнути. Акмеологічні засади зумовлюють розроблення педагогом стратегії професійного зростання й фактично перетворюють його на дослідника власної діяльності [3].

У кожній людини своя вершина – «акме», кожен прагне до неї, але кінцевий результат залежить від уміння перемагти себе й тим самим досягти поставленої мети. Із цим пов'язаний вибір особистістю напрямів саморозвитку в професійній діяльності, суспільному, духовному житті. Підвищення рівня професіоналізму ми розглядаємо як цілеспрямований упорядкований вплив на формування та розвиток ціннісних орієнтацій педагога, який є суб'єктом і об'єктом навчального процесу в системі післядипломної освіти. Саморозвиток – це фундаментальна здатність людини ставати й бути справжнім творцем свого життя, здатність змінювати власну життєдіяльність з метою практичного перетворення самої себе.

Аналіз педагогічної теорії і практики дав змогу сконструювати акмеологічну модель педагога, яка має на меті забезпечити розвиток особистості вчителя, його концептуального «Я», розуміння ним соціокультурної й освітньої ситуації, усвідомлення себе передусім як особистості, а вже потім як спеціаліста, професіонала. Конкретизуємо складові акмеологічної моделі педагога (див. рис. 1), спираючись на підхід Г.С. Данилової [там само].

Професійна зрілість – коло повноважень особи, питань, з яких вона має певні знання і досвід. Сучасні вчені в галузі педагогіки виокремлюють у структурі професійної компетентності вчителя декілька складових. Теоретична готовність учителя

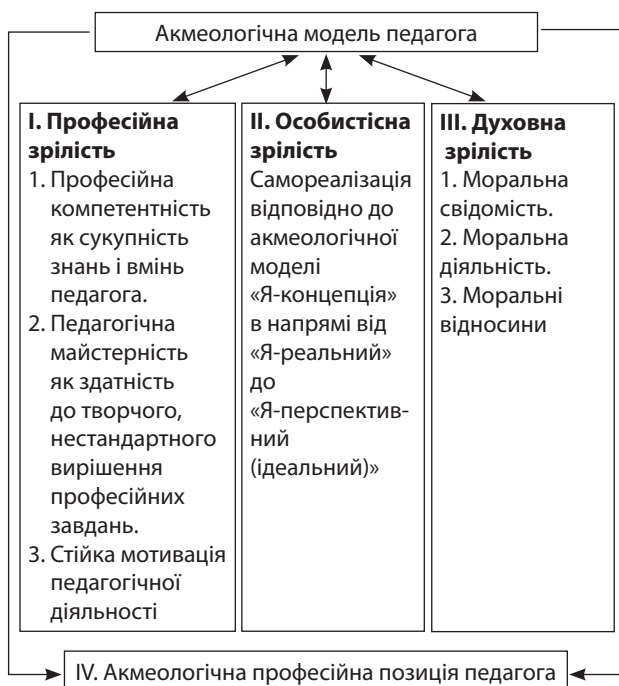

Рис. 1. Структура акмеологічної моделі педагога

до діяльності передбачає наявність у нього аналітичних, прогностичних, проєктивних, рефлексивних умінь. Практична готовність виявляється в організаторських (мобілізаційних, інформаційних, розвивальних, орієнтаційних) та комунікативних здібностях (перцептивних, педагогічного спілкування, педагогічної техніки). Практичне виконання педагогічних завдань забезпечується вміннями та навичками педагога.

Професійна компетентність педагога – основа його майстерності, яка формується завдяки практичному досвіду, особливо передовому (новаторському). Нині одним із принципів аспектів педагогічної діяльності є розвиток професійно значущих якостей, які змінюються та стають мобільними, оперативними, адаптованими тощо. Отже, педагогічна майстерність виявляється в здатності педагога опанувати свою соціальну роль: здійснювати «розпредмечування» культури й «опредмечування» себе в діях (учнях). Обґрунтовуючи модель розвитку творчого потенціалу педагога, ми використовуємо поняття «методична культура вчителя». Вважаємо, що саме вона відіграє провідну роль у формуванні професійної майстерності. Підвищення рівня методичної культури – необхідна складова інтенсифікації роботи педагога, розширення його відповідальності за результати праці. Методична культура – це не тільки знання, а й майстерність, притаманні вчителю уміння донести до учнів теорію, закономірності розвитку явищ, які вивчаються, зацікавити вихованців своїм предметом і в результаті озброїти їх ґрунтовними практичними знаннями.

Особистісна зрілість педагога – це стійке, глибоке усвідомлення власної соціальної значу-

щості, відповідальності перед державою за результати своєї педагогічної діяльності, її відповідність принципам і морально-духовним цінностям демократичного суспільства. Це вміння стратегічно прогнозувати й оцінювати досягнення науки, психологічна готовність до технологічних нововведень, наявність обґрунтованої позиції щодо моделювання саморозвитку й самореалізації особистісного «Я». Уміння педагога переосмислювати, обґрунтовувати, змінювати професійні орієнтації дуже важливе, оскільки не лише він є суб'єктом діяльності, але і його особистість є інструментом впливу.

Пріоритетною цінністю, яка відіграє регулятивну роль у діяльності людини та суспільства, є ідеал як моральна досконалість. Педагоги, керуючись цим, намагаються наслідувати «ідеали особистості». Людина прагне у своєму житті втілити певний образ, який у її уяві є носієм моральної цінності. Водночас вона намагається відшукати індивідуальний шлях реалізації певних цінностей, і лише власний творчий взірєць надихає її на виконання запланованих нею завдань [6].

Духовна зрілість. Діяльність учителя у сфері духовного виробництва зумовлює специфіку професійної педагогічної моралі. Вона полягає в тому, що сукупність принципів, норм і правил, які регулюють поведінку та характер відносин у процесі педагогічної діяльності, визначається змістом загальної моралі. Але ці принципи, норми та правила деталізуються, доповнюються за рахунок відповідних правил поведінки, ustalених норм у сфері освіти. Педагогічна мораль – відображення моральних стосунків, які супроводжують багатогранну діяльність учителя.

Кінцевою метою формування духовного світу особистості є знання, а серцевиною – світобачення. Для педагога важливо «з'ясувати» власну свідомість, тобто пізнати й утвердити себе. Світогляд становить духовне ядро особистості, він забезпечує нас вагомими життєвими смислами – цінностями, відповідно до яких вибудовуємо нашу поведінку й життєву дорогу, він надає ваги нам самим, і завдяки цьому ми маємо змогу засвідчувати свою позицію у світі.

Отже, світогляд – це духовно-практичний спосіб освоєння себе і світу. Щоб досягнути світу у цілому, людина має відповідати йому. Для цього потрібно мобілізувати усі свої здібності й можливості. Цінності є внутрішнім мотивом учителя тоді, коли вони стають стрижнем його моральності та духовності. Провідним компонентом моральної діяльності є моральна саморегуляція як кінцевий результат. Кожна особистість спроможна досягти досить високого рівня у своєму духовному зростанні, але це потребує неабияких зусиль.

Для суспільства кожний педагог є цінним наслідком з погляду значущості внеску, який він зробив, задовольняючи соціальні потреби щодо формування нового світогляду в молоді на засадах морально-духовних цінностей.

Акмеологічна позиція педагога. Сфера педагогічної діяльності, її специфіка потребує чіткої власної позиції вчителя, вміння науково її обґрунтувати, відстояти та спрогнозувати результати професійної діяльності. Також педагогу потрібно виявляти готовність до нововведень, проектування мети власної діяльності, моделювання процесу професійного самовдосконалення з урахуванням своїх потенційних здібностей та потреб суспільства. Мотивація оптимальних досягнень педагога – характерна спрямованість на життєдіяльність як особистісну, так і професійну. Водночас від розвитку ціннісної орієнтації залежать всебічність досягнення індивідом соціального середовища і, відповідно, характер акмеологічної позиції. «Акмеологічна позиція педагога – це гуманістична орієнтація на забезпечення успіху та здоров'я кожного школяра, орієнтація на високі результати та досягнення педагогічної праці, на розвиток творчості вчителя та учня за наявності стійких гуманістичних мотивів професійної діяльності» [5].

Головні параметри акмеологічної позиції педагога: перехід від домінанти предметно-орієнтованого до особистісно і соціально орієнтованого навчання, здатність до системного моделювання педагогічного процесу і цілісного розвитку учня.

З метою формування акмеологічної позиції педагога в професійній діяльності в гімназії розроблена і реалізується **технологія управління акмеологічним зростанням** учителя. **Метою технології** є розвиток і саморозвиток професійної майстерності учителя, його акмеологічний розвиток.

Акмеологічний розвиток педагога – його цілісний професійний розвиток як фахівця, особистості й духовно зрілої людини, самовдосконалення, саморозвиток як у професійному, так і в особистісному та духовному аспектах, зростання самосвідомості, рефлексії педагогічної діяльності.

Завданням технології є дослідження залежності між рівнем досягнутих результатів і способами вирішення завдань, виявлення чинників (об'єктивних, суб'єктивних), які забезпечують результат індивідуального розвитку вчителя, моделювання стратегій досягнення вершин професійного зростання вчителів, їхньої творчості, залучення педагогів до інноваційної діяльності, формування у них стійкої мотивації досягнень.

Зміст реалізації технології полягає в розробленні акмеологічної карти розвитку і саморозвитку професійної майстерності учителя на основі акмеологічної моделі педагога з метою безперервного нарощування професійної майстерності у напрямі досягнення ним свого «акме» [1].

З метою реалізації технології управління акмеологічним зростанням педагога здійснюється комплексна діагностика особистісно-професійної компетентності учителя, проводяться навчально-практичні заходи, які передбачають управління його самоосвітньою діяльністю, самоаналіз ефек-

тивності педагогічних інновацій, які ним розробляються і впроваджуються в практичній діяльності, організовується методична робота в напрямі підвищення психолого-педагогічної і валеологічної грамотності вчителів, оволодіння ними акмеологічними технологіями навчання.

Результатом упровадження в практиці діяльності нашої гімназії технології управління акмеологічним зростанням учителя є професійне зростання педагогічного колективу: 56% учителів мають вищу кваліфікаційну категорію, 43% – педагогічне звання, майже 50% займаються дослідницькою експериментальною діяльністю. Підвищилась якість освіти, як на рівні окремих учнів, так і класів у цілому. За підсумками участі у всеукраїнських учнівських олімпіадах II та III етапів гімназія має перше місце у рейтингу навчальних закладів Київського району м. Донецька.

Отже, використання акмеологічного підходу в діяльності навчального закладу сприяє формуванню акмеологічної позиції педагога, виробленню чітких підходів до її реалізації, прогнозуванню досягнень, виявленню готовності до нововведень та самовдосконалення з урахуванням вимог суспільства та власних можливостей.

Література

1. Алфімов В. Акмеологічна карта директора школи / В.Алфімов // Директор школи. – 2003. – №2.
2. Данилова Г.С. Акмеологічний підхід в становленні та професійному розвитку методиста системи післядипломної освіти / Г.С. Данилова // Рідна школа. – 2002. – №12.
3. Данилова Г.С. Акмеологічна модель педагога в XXI столітті / Г.С. Данилова // Рідна школа. – 2003. – №6.
4. Концепція 12-річної середньої загальноосвітньої школи // Директор школи. – 2002. – №1.
5. Максимова В.Н. Акмеология школьного образования / В.Н. Максимова. – СПб.: ЛОИРО, 2000.
6. Малахов В.А. Етика: курс лекцій: навч. посіб. / В.А. Малахов. – К.: Либідь, 1996.

Анотації

Наталія СІЛІНА

Модель розвитку професійної компетентності педагогів в акмеологічній школі

У статті висвітлюються питання формування та розвитку професійної компетентності педагогів. Характеризуються складові акмеологічної моделі педагога, покладеної в основу професійного й особистісного саморозвитку вчителя, процес формування його акмеологічної позиції. Автор розкриває мету, завдання, зміст технології управління акмеологічним зростанням учителя, що впроваджується в гімназії №70 м. Донецька.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічна модель педагога, акмеологічна позиція педагога, професійна зрілість, особистісна зрілість, духовна зрілість.

Наталія СИЛИНА

Модель розвитку професійної компетентності педагогов в акмеологічній школі

В статті розкриті питання формування і розвитку професійної компетентності педагогов. Характеризуються складові акмеологічної моделі педагога, положені в основу професійного і особистого саморозвитку вчителя, процес формування його акмеологічної позиції. Автор розкриває мету, завдання, зміст технології управління акмеологічним розвитком вчителя, яка впроваджена в гімназію №70 м. Донецька.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічна модель педагога, акмеологічна позиція педагога, професійна зрілість, особиста зрілість, духовна зрілість.

Nataliya SILINA

Model of development of professional competence of teachers at acmeological school

The article deals the questions of formation and development of professional competence of teachers. The components of acmeological model of a teacher, laid the basis for professional and personal self-development of a teacher, the process of formation of his acmeological position are characterised. The author shows the aim, tasks, contents of management technology acmeological increasing teachers, implemented in the Donetsk gymnasium №70.

Keywords: acmeology, acmeological model of a teacher, acmeological position of a teacher, professional maturity, personal maturity, spiritual maturity.

Діяльність методичної служби як умова підвищення професіоналізму педагогів та вдосконалення освітньої системи району

Ельвіра ГОРНА,

завідувач Мар'їнського районного методичного центру координації та розвитку освіти

Реалії сьогодення потребують нових підходів до розвитку професійної компетентності педагогічних кадрів, організації та проведення методичної роботи. Домінантною стає підготовка педагога, який повинен уміти працювати в умовах вибору педагогічної позиції, технології, підручників, змісту, форм навчання тощо. Національною доктриною розвитку освіти чітко визначені першочергові завдання сучасної школи: створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя [1]. І провідна роль у реалізації цих завдань належить учителю, який має працювати на рівні сучасних вимог, постійно удосконалюючись, розвиваючи

і збагачуючи свою професійну компетентність, інноваційну культуру, технологічний потенціал. Положенням про загальноосвітній навчальний заклад визначено обов'язки педагогічних працівників, зокрема необхідність постійно підвищувати свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну і педагогічну культуру.

Радикальне оновлення системи загальної освіти передбачає підвищення професійної самостійності педагогів, надання їм права на конструювання змісту освіти, вибір форм і методів навчання та виховання, що збільшує ступінь відповідальності педагогів перед суспільством, учнями, батьками за кінцеві результати навчально-виховного процесу. За цих умов суттєво зростає роль методичних служб усіх рівнів у вдосконаленні професійної компетентності педагогів, підготовці їх до діяльності в новій освітній ситуації, у забезпеченні особистісно-професійного розвитку. Перед методичною службою актуалізувалися завдання: насамперед інтенсивно розвивати методичні межі професійного досвіду педагогів та